

دانشنامه فرهنگ و تمدن سیستان و بلوچستان

(۴)

مشاهیر سیستان

مؤلف: جواد اویسی

به اهتمام: دکتر محمد تقی رخشانی - قاسم سیاسر

سرشناسه	اویسی، جواد، ۱۳۳۸
عنوان و نام پدیدآور:	مشاهیر سیستان / مولف جواد اویسی، به اهتمام محمدتقی رخشانی، قاسم سیاسر
مشخصات نشر	تهران: آینوس، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۲۱۰ ص.؛ جدول: ۲۹×۲۲ س. م.
فروست	دانشنامه فرهنگ و تمدن سیستان و بلوچستان؛ ۴.
شابک	978-964-6334-83-0
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت	کتاب حاضر قبلاً تحت عنوان "دانشنامه ی سیستان" توسط تفتان در سال ۱۳۸۷ منتشر شده است.
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۰۷ - [۲۱۰]؛ همچنین به صورت زیر نویس.
یادداشت	نمایه.
عنوان دیگر	دانشنامه ی سیستان.
موضوع	مشاهیر-- ایران -- سیستان
موضوع	سیستان -- سرگذشتنامه
شناسه افزوده	رخشانی، محمدتقی، ۱۳۳۸
شناسه افزوده	سیاسر، قاسم، ۱۳۴۸ -
رده بندی کنگره	۸۱۳۹۱ الف ۸۲۵ ی ۲۰۲۹ / DSR
رده بندی دیویی	۹۵۵/۷۴۰۹۲۲
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۵۹۳۲۹

انتشارات آینوس

دانشنامه فرهنگ و تمدن سیستان و بلوچستان (۴)

مشاهیر سیستان

مؤلف: جواد اویسی

به اهتمام: دکتر محمد تقی رخشانی - قاسم سیاسر

چاپ اول: ۱۳۹۱

طراح جلد و مدیریت چاپ: مهندس سپهر انصاری - ۰۹۱۲۵۲۷۰۹۶۹

طراح صفحات: عصمت گلزار

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

تعداد صفحه: ۲۱۰ صفحه

ارزش: ۹۰۰۰ تومان

ISBN: 978-964-6334-83-0

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۳۴-۸۳-۰

کلیه ی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی سیستان و بلوچستان می باشد.

«مشاهیر سیستان» بخشی از مجموعه‌ی «دانشنامه فرهنگ و تمدن سیستان و بلوچستان» است. سایر مجلدات این مجموعه نیز به تدریج تقدیم دوستداران تاریخ و فرهنگ استان خواهد شد. پیرامون وجوه گوناگون تاریخی و فرهنگی خطه‌ی که سال‌هاست، استان سیستان و بلوچستان خوانده می‌شود، تاکنون آثاری به چاپ رسیده است؛ اما میان این آثار به لحاظ شیوه‌ی تألیف، رویکرد، روش تحقیق، اعتبار علمی و... تفاوت‌های فراوانی به چشم می‌خورد. تنوع این آثار و وجود تفاوت‌های آشکار میان آنها، مدت‌هاست موضوع گردآوری پاره‌های گزین شده‌ی از این سرمایه‌های مکتوب و انتشار آنها در قالبی نو و یکدست را به ضرورتی جدی تبدیل کرده است. طرح «دانشنامه سیستان و بلوچستان» در حقیقت برای برآوردن این نیاز فرهنگی- پژوهشی، ریخته شده است.

دانشنامه فرهنگ و تمدن سیستان و بلوچستان را حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی استان بر اساس طرحی مدون و از پیش اندیشیده شده به انجام رسانده است. در این طرح که پس از بررسی‌های کارشناسی به تأیید استانداری سیستان و بلوچستان نیز رسیده، علاوه بر موضوعات محوری، سرفصل‌ها و جزئیات هر موضوع نیز مشخص شده بود. با بررسی‌هایی که در فرایند اجرای طرح بعمل آمد، دریافتیم که در برخی زمینه‌ها، زیاد کار شده و مطالب فراوانی وجود دارد اما موضوعات بکری هم وجود داشت که به هر دلیل، پژوهشی درباره‌ی آنها انجام نشده بود. در برخورد با موارد اخیر، سعی کردیم به هر شکل ممکن، خلاء مورد نظر را پر کنیم و مطابق طرح مصوب، کار را پیش ببریم.

کوتاه سخن اینکه: کتاب‌های منتشره تحت عنوان «دانشنامه فرهنگ و تمدن سیستان و بلوچستان» افزون بر دارا بودن ویژگی‌هایی همچون طراحی و صفحه‌آرایی یکسان، قطع واحد، گزینش مطالب و ویرایش مجدد، حاوی آخرین پژوهش‌های انجام شده نیز هستند و سعی کرده‌ایم مأخذی معتبر برای اساتید، محققان و دانشجویان فراهم آوریم. امیدواریم با همت پیگیر پژوهندگان استان، دانشنامه سیستان و بلوچستان به اثری ماندگار و معتبر تبدیل شود.

سعید مهدی زاده شهری

سرپرست حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی

سیستان و بلوچستان

« عنوان مطالب »

۶۴	ابوالفرج رونی.....
۶۶	ابوالفرج سگری.....
۶۷	حکیم فرخی سیستانی.....
۸۰	محسن فراهی.....
۸۱	ابوعلی سیستانی.....
۸۱	ابوالقاسم سیستانی.....
۸۱	بدیع الدین ترکویی.....
۸۴	شرف الدین فراهی.....
۸۷	فرید الدین سیستانی.....
۸۷	شمس الدین بستی.....
۸۸	ابونصر فراهی.....
۹۱	امیر ظهیر الدین سموری سیستانی.....
۹۲	امیر نجم الدین حسن سیستانی.....
۹۷	شمس الدین مبارک شاه سیستانی.....
۹۸	امیر ناصر الدین عثمان سیستانی.....
۹۹	شمس الدین سیستانی.....
۱۰۱	سراجی سگری.....
۱۰۹	عبدالقادر سیستانی.....
۱۰۹	میر سیستانی.....
۱۰۹	عنایت سیستانی.....
۱۰۹	نصر سیستانی.....
۱۰۹	صفی الدین بستی.....
۱۱۱	امیر کمال الدین سیستانی.....
۱۱۲	محمد ولایی.....
۱۱۳	ملک محمود کیانی.....
۱۱۴	مولانا عبدالمؤمن صلحی سیستانی.....
۱۱۴	زین الدین سیستانی.....

۱۱	مقدمه.....
----	------------

جغرافیدانان - قرن سوم هجری قمری

۲۹	ابوزید سیستانی.....
۳۱	ابوالقاسم جیهانی.....

راویان شاهنامه ها - قرن اول تا چهارم هجری قمری

۳۵	عبدالرحمان سیستانی.....
۳۸	آزاد سرو سیستانی.....
۴۰	یزدان داد سیستانی.....

ریاضیدانان و منجمان - قرن چهارم و پنجم هجری قمری

۴۳	ابوسعید سیستانی.....
۴۹	اسماعیل اسفزاری.....
۵۰	معین الدین اسفزاری.....
۵۱	ابو خالد سیستانی.....
۵۱	نصیر الدین سیستانی.....

شاعران - قرن سوم تا سیزدهم هجری قمری

۵۲	محمد بن وصیف سیستانی.....
۵۷	محمد بن مُخلّد سیستانی.....
۵۸	بسام کورد.....
۵۸	ابوالفتح بستی.....

عارفان - قرن چهارم تا پنجم هجری قمری

۱۳۷	ابوعبدالله سیستانی
۱۳۸	امیر اقبال شاه سیستانی
۱۴۱	ابوالحسن بولانی
۱۴۲	ابوعلی کیال
۱۴۲	ابو القصر بستی
۱۴۳	ابوعلی صابونی
۱۴۳	خواجه عبدالله طاقی
۱۴۵	معین الدین چشتی
۱۴۹	شاه علی فراهی
۱۴۹	شیخ محمد سیستانی
۱۴۹	شیخ محمد شاه فراهی
۱۵۰	شیخ عقیل بستی
۱۵۰	عبدالعزیز بستی
۱۵۰	میر حسن العلامی سیستانی
۱۵۰	مسعود سیستانی
۱۵۰	شیخ ابوالحسن بستی
۱۵۳	ظهور علیشاه سیستانی
۱۵۴	شیخ ابوالحسن سیستانی
۱۵۴	خواجه یحیی سیستانی

علمای علم نحو - قرن هفتم و هشتم هجری قمری

۱۵۶	ابوعبداله بستی
۱۵۶	محمد بن احمد بستی
۱۵۶	محمد بستی

۱۱۶	بدیهی سیستانی
۱۱۶	ملا یوسف فراهی
۱۱۶	جلال سیستانی
۱۱۶	قاضی جلال سیستانی
۱۱۶	حاجی مولوی سیستانی
۱۱۷	شمس الدین زابلی
۱۱۷	عاشقی سیستانی
۱۱۸	غافل سیستانی
۱۱۸	کیفی سیستانی
۱۱۸	همت کیانی
۱۱۹	مولانا محنتی سیستانی
۱۱۹	قاضی نظام الدین فراهی
۱۱۹	قاضی احمد سیستانی
۱۲۰	زین سیستانی
۱۲۱	ملک محمد کیانی
۱۲۱	میر حیدر سیستانی
۱۲۲	أخوکی سیستانی
۱۲۴	حمدی سیستانی
۱۲۴	أسامه ی سیستانی
۱۲۴	ملک ابوالفتح کیانی
۱۲۵	میرزا شجاع کیانی
۱۲۶	میر سراج سیستانی
۱۲۶	ملک حمزه کیانی
۱۲۸	طبعی سیستانی
۱۲۹	مسعود سیستانی
۱۲۹	رضایت سیستانی
۱۲۹	حاجی میرزا علی رحیمی

فقه‌های - قرن دوم تا پنجم هجری قمری

عمر و سیستانی	۱۵۷
ابو محمد عثمان سیستانی	۱۵۷
ابونصر سجزی	۱۵۸
خلیل سیستانی	۱۵۸
ابوبکر بستی	۱۶۰

محدثان و فقه‌های (قرن چهارم، پنجم و ششم هجری قمری)

ابوحاتم بستی	۱۶۱
ابو داود سیستانی	۱۶۳
امام ابوحاتم سیستانی	۱۶۵
احمد سیستانی	۱۶۷
ابوعاصم سیستانی	۱۶۸
ابوبکر نیهی (نهبدانی)	۱۶۸
ابونصر سیستانی	۱۶۹
ابوسعید بستی	۱۶۹
ابوالقاسم بستی	۱۶۹
ابوسعید الرکاب سیستانی	۱۶۹
ابوبکر سیستانی	۱۶۹
ابوالحسن بستی	۱۶۹
اسحاق بستی	۱۶۹
احمد بستی	۱۷۰
احمد بن محمد زابلی	۱۷۰
اللیثی سیستانی	۱۷۰
ابوقابوس سیستانی	۱۷۰
ابو عبدالله بستی	۱۷۰
ابوسعید سیستانی	۱۷۰
حماد سیستانی	۱۷۰

جم غفیر	۱۷۱
دعلج سیستانی	۱۷۱
یوسف سیستانی	۱۷۴
معین الدین فراهی	۱۷۴
بکر بن جعد سیستانی	۱۷۵
جلیله سیستانی	۱۷۶
جریر سیستانی	۱۷۶
حلاوی سیستانی	۱۷۶
حسین بستی	۱۷۶
خلیل نوقاتی	۱۷۶
عمر بستی	۱۷۶
فندق بستی	۱۷۷
محمد بن عماد سیستانی	۱۷۷
مسعود سیستانی	۱۷۷
محمد بستی	۱۷۷
محمد سیستانی	۱۷۷
عبدالله سیستانی	۱۷۸

بنیانگذاران نحله‌های مذهبی - قرن اول تا چهارم هجری قمری

رستم سیستانی	۱۷۹
ابوعبدالله محمد بن کرام	۱۷۹
ابو یعقوب سیستانی	۱۸۴

فیلسوف سیستانی - قرن چهارم هجری قمری

ابوسلیمان سیستانی	۱۸۷
-------------------	-----

مشهورترین امراء و وزراء عالم و دانشور

سیستانی - قرن چهارم تا یازدهم

هجری قمری

ابوجعفر صفاری..... ۱۹۰

ابوبکر حصیری..... ۱۹۴

خلف بن احمد صفاری..... ۱۹۷

ملک شاه حسین کیانی..... ۲۰۰

نوازنده و خواننده سیستانی

علیخان سیستانی..... ۲۰۲

نویسندگان سیستانی - قرن چهارم، پنجم

و هشتم هجری قمری

ابوعمر نوقاتی..... ۲۰۴

ابن حمدون سیستانی..... ۲۰۴

محمود سیستانی قلعه کاهی..... ۲۰۴

فهرست منابع..... ۲۰۷

www.ketab.ir

مقدمه

اوضاع جغرافیایی و حدود سیستان

جلگه سیستان زمینی وسیع، با ویژگی‌های بسیار متنوع آب و هوایی است. این سرزمین که یکی از نخستین جایگاه‌های استقرار انسان و ایجاد تمدن در فلات ایران می‌باشد، همواره مورد توجه بوده و در نتیجه مورد اظهار نظرهای گوناگون قرار گرفته است. از یک طرف در مورد آن گفته شده که سیستان «زمینی خرم است» و «از آبادی مانند صفحه نقاشی شده» و از سوی دیگر آن را چنین توصیف می‌کنند: «سراسر زمینش شوره زار و ریگستان است. وزش بادهای سخت هیچ آبی آرام ندارد، گردش آسیاب‌ها به جای آب از این باد است، ریگ روان در سیستان از دور بشنوی، نبینی چه بلایی است؟ توانفرسا و روانکاه ارانده‌اش همان باد بی‌امان است». این اظهار نظرهای متناقض به دلیل وسعت سرزمین سیستان و در نتیجه تنوع آب و هوایی است، چنانکه «طول سیستان از نواحی خراسان تا حد سند و عرض آن از کرمان تا هند است». این گستره عظیم شامل جلگه‌ای است در اطراف دریاچه زره و خاور آن که شامل دلتای رود هیرمند و رودخانه‌های دیگری است که به زره می‌ریزد.»

نام‌های سرزمین سیستان

این سرزمین کهن را در گذشته به نام‌های دیگر نیز خوانده‌اند، از جمله زرنگ. لفظ زرنگ کهن‌ترین نام سرزمین سیستان است. یونانیان این سرزمین را درنگیانا می‌نامیدند و در کتیبه‌ی داریوش زرنگا آمده است. به اعتقاد محققین، زرنگ و زریه که در اوستایی به معنی دریاست. زریه به همین معنی در فرس هخامنشی و زریا در پهلوی و دریا به زبان امروزی همه یکی است و مراد دریای زره و هامون می‌باشد. که به تدریج تبدیل به نام شهر گشته و بر کل این سرزمین اطلاق شده است.

در دوره‌های بعد این سرزمین را نیمروز می‌نامیده‌اند که با نگاهی به نقشه‌ی جهان و موقعیت سیستان در آن، اطلاق کلمه نیمروز بر این سرزمین مدلل می‌شود. از همین روست که زرتشت برای نوشتن زیچ خود این منطقه را برگزید زیرا دریافته بود که خط نصف النهار که ترجمه تحت اللفظی نیمروز است از آنجا می‌گذرد و دنیای مسکون قدیم را به دو نیمه تقسیم می‌کند. به دیگر سخن چون آفتاب درست بر روی نصف النهاری قرار گیرد که از سیستان می‌گذرد، از ژاپن در شرق تاجزایر خالادات در غرب همه جا هنوز آفتاب دیده می‌شود! با این وصف که در مشرق در حال غروب و در مغرب در حال طلوع است. از این رو می‌توان دریافت نیمروز اصطلاحی علمی برای سیستان است و به نصف النهار آن مربوط می‌شده که دانشمندان ایرانی این بخش را پس از زرتشت کشور نیمروز خوانده‌اند. در تبدیل زرنگ و نیمروز به سیستان، آنچه اعتقاد علماست این که سکه‌ها یا سکاها مردمی بوده‌اند از عشایر آریایی که در زمان هخامنشیان و پیش از آن در پیرامون ایران می‌زیسته‌اند. قوم سکا در ازمنه تاریخی از درون آسیای وسطی یعنی از ترکستان چین تا دریای آرال و ایران و نیز از این نواحی با فاصله‌هایی تا رود دن و تارود عظیم دانونب منتشر بودند.

هرودت در تواریخ می‌نویسد: در اوایل قرن هفتم ق.م. سکاها از جبال قفقاز عبور کردند و در آذربایجان و شمال ایران به تاخت و تاز و تاراج مشغول شدند. در واقع آمدن سکاها به آسیای غربی دنباله‌ی همان نهضت آریایی بوده که از قرون پیش شروع شده بود. آریاییان به معنی اعم، گروه گروه و دسته دسته به آسیای غربی وارد می‌شدند. گروهی از همین آریایی‌ها بودند که «بعد از انقراض دولت هخامنشی در حدود (۱۳۰ ق.م) در اوایل عهد اشکانیان وارد سرزمین سیستان شده و تا سند و پنجاب را تحت تصرف خود قرار دادند. بیشتر آبادی‌ها و آبادانی‌های این سرزمین با تلاش، کوشش و پایمردی و نیروی آنان پدید آمده و پس از استقرار در این سرزمین نام خویش را به آن داده‌اند بدین معنی که محل استقرار سکه‌ها را سکستان یعنی سرزمین ساک = سکه و سکاها نامیدند. واژه سکه از زبان فارسی باستان در زبان‌های بعد «سگه» شد و سگزی صفت مرکب و از همان کلمه است. سگستان و سگزستان را در زبان تازی به سجستان و سجزستان تبدیل کرده‌اند و سپس سکستان در زبان فارسی دری به سیستان بدل شده است.»